

куйидагилар билан боғлиқ бўлиши мумкин:

-бажарилаётган вазифаларни аниқлаш ва зарурат бўлса, уни тузатиш, педагогик тизимларни яхлитлигича ва педагогик ҳаракатларни, хусусан коррекция қилиш;

-педагогик тизимларни кейинчалик ривожланишини истикболини белгилаш;

-таълим мақсадларини ва уларни амалга оширишни оптимал воситаларини танлаш.

Маълумки, педагогик фаолиятнинг мақсади “устозлик қилиш”, яъни бир томондан билим ва кўникмаларни ривожлантириш, бошқа томондан кимгадир бир яхши нарсани “ўргатиш”. Шу мақсадда, ўрганиш жараёнини бошқариш учун кузатиш ташкил қилинади ва назорат амалга оширилади. Масалан, таълим жараёнининг мантиқи бизга тадқиқ қилинаётган тушунчанинг ажратиб кўрсатилган лексик маъноларига таяниб мониторингни ҳосил қилувчи хатти-ҳаракат-

ларнинг бирор кетма-кетлигини кўриш имконини беради.

Хулоса қилиб айтганда, таълим мониторинги, жамиятдаги объектив ижтимоий-педагогик вазият ва педагогик жамоаларнинг таълим тизимларини ислоҳ қилишга тайёрлиги, таълим-тарбия жараёнининг мақсади, мазмуни, технологияларини ўзгартиришга қаратилган инновация жараёнларининг педагогик ёрдамчисига айланмоқда.

Педагогик мониторинг тизимини таълим муассасаси структураси ичига киритишни бошқариш ҳам да ўқув муассасаларининг инновацион иш режимида ўтиши ҳисобланади. Инновацион жараён орқали умумий ўрта таълим муассаса ривожланиши амалга ошади. Бунда инновацион жараён комплекс фаолият ҳисобланади ва у ўзлаштириш, қўллаш, янгиликни тарқатиш фаолиятини бажаради ва шу билан мактабнинг ривожланишини шартлайди.

Адабиётлар

1. Мирзиёев Ш.М. Конун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. – Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017, 48-б.
2. Кульневич С.В. Менеджмент профессионального самоопределения: ценностно-смысловой аспект: Учебно-методическое пособие. - Воронеж: 1998. -С. 196.
3. Каримов Р.Қ., Умумий ўрта таълим давлат таълим стандарти мониторингини таъминлашнинг педагогик асослари. Пед. фан. ном. Диссер. – Тошкент: 2006, 17-б.
4. Вахобов М.М. Умумий ўрта таълим тизимида ўқитиш сифати мониторинги моделини такомиллаштириш. Пед.фан.докт. диссер. -Т.: 2016, 45-б.
5. Каримова Г.К. Шахсга йўналтирилган таълим жараёнида педагогик мониторингнинг муҳим жиҳатлари. // Халқ таълими. – Тошкент: 2017, №4. 52-55-б.

РЕЗЮМЕ

Мазкур мақолада таълим муассасаларида шахсга йўналтирилган таълим жараёнида педагогик мониторинг мазмуни ва моҳияти, мониторингни амалга ошириш босқичлари ҳақида маълумотлар берилган.

РЕЗЮМЕ

В данной статье представлена информация о содержании педагогического мониторинга и этапах мониторинга в процессе личностно-ориентированного обучения в образовательных учреждениях.

SUMMARY

The article provides information on the content of pedagogical monitoring and the stages of monitoring in the process of person-centered teaching in educational institutions.

ХАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАСЫНДА ЖАСЛАРГА АДАМДЫ ЕМЛЕЎ ТӘЖИРИЙБЕЛЕРИН ҲАМ ҲАҚҚЫНДАҒЫ АДАМДЫ ЕМЛЕЎ ТӘЖИРИЙБЕЛЕРИ

А.Ж.Қурбанбаева - ассистент оқытушы

Әжанияз атындағы Нөкіс мамлекетлик педагогикалык институты

Таянч сўзлар: даво хусусияти, халқ медицинаси, илон, типратикон, табият сирлари, оксил, фермент.

Ключевые слова: целебные свойства, народная медицина, змея, ежи, загадки природы, белок, фермент.

Key words: healing properties, traditional medicine, snakes, hedgehogs, riddles of nature, protein, enzyme.

Халық педагогикасында жасларга бекем ден-саулык, рухый тетиклик қалипестириў ушын көп-ғана изленислер алып барылған. Халық тәбиятка жақын жасағанлықтан тәбият хәм адам машқаласын белгили дәрежеде тәбият пенен уйғынлықта түсиниўге ерискен. Халық педагогикасында сыйқыр менен тилсимге сүй-енген халық емшилиги әйемги жәмийетлик раўажланыў дәўирлериндеги адамзаттың өзін қоршаған орталық, тәбият, өзи, өмир сыры ҳақында әйемги болжаўлар менен дереклери.

Адам өз өмири менен әтрапындағы ҳәр түрли кубы-лысларды өз билимлерине сүйенип түсинбекши бола-ды. Усындай әжайып курамалы кубылыслардың би-рине адамның аўрыўға шатылыўы оннан емленип тәўир болыўы ямаса қайтыс болыўы. Дени саў саламат жүрген адамның күтилмегенде аўрыўға шалынып жа-тып қалыў ямаса дуньядан көз жумыўы ҳәр дайым адамларды ойландырған. Усылай етип адамның аўрыў себебин сырын ашыўға адамзат ҳәр қашанда тырысты, оған жуўап изледи, тәбияттың сырлы ҳәдийселерин изертледи. Усы пикирлер тийкарында тәбияттың әлўан түрли тилсимли хәм сыйқырлы әлеми көз алдында ту-рады [1].

Халық педагогикасына нәзер салып изертлеўлер тийкарында айтып өтеуғын болсақ адамзат тарийхы-да оның ой пикириниң раўажланып ен жайыўында та-

рийхый дереклер нәтийжесинде сыйқырлылық пенен тилсимлилик ҳақындағы пикирлер кеннен орын алған, әсирлер бойлап тамырын тереңге жайған. Философлар менен психологлар оның себебин изертлеп анықлады деген менен бизиң ой пикиримизше ол едеде жеткилик-ли терең изертлеп анықлана қойылмаған сыяқлы. Ха-лықымыз арасынан келип жеткен дереклерге тийкар-ланғанымызда сыйқыр менен тилсим әлеминде адам-затқа жәрдемши, болатуғын оған пайдасын тийгизе-туғын оны қорғайтуғын ямаса оған зыянын тийгизе-туғын, аўрыўға шалындыратуғын, зыянлық исле-й-туғын күшлер бар деп есапланады. Булардың базылары жаман, руўхлар деп исенсе, жин, шайтанлар исле-йди деп исенген. Халқымыздың бундай үрп-әдетлик аңыз-ларды түсиниўин демонология деп атаған. Халық педа-гогикасы демонологиясында гезлесетуғын дереклерге жин, шайтан, жезтырнақ, албаслы, перилер киреди.

Халық педагогикасына тийкарланған дереклерде олар ҳәр түрли диний исенимлерден туўған. Айрымла-ры ески турпайы диний уғымлар менен байланыс-лы болса, айрымлары дунья жүзине кеңенен тарқалған динлер менен байланыс-лы болады. Сонлықтан жин урып ямаса пери қакса адам аяқ астынан күтилмегенде ақылдан азып аўрыўға шалына-туғын болған. Халқымыз ерте гезде тиккелей медициналық илиминиң тийкарын түсинбеген болсада сыйқыр хәм тилсимли емшили-

усыллары арқалы көплеген аўрыўларға қарсы тура алған, бундай кеселликлерди болдырмаў ушын сыйқыр хәм тилсимлер арқалы қарсы ис ҳәрекетлер ислеген. Халқымыздың ой пикир хәм ис ҳәрекетти тийкарында келип шыққан бундай дереклер усы күнимизге шекем сақланып келинген [1]. Адамлар арасында ен жайған халық емшилигинде буның алатуғын орны бар. Буны биз халық педагогикасында сақланып киятырған батырлық жырларынан табамыз.

Халық педагогикасы тийкарында инсаннан-инсанға өтип киятырған қыссалардың, аңызлардың биринде егерде жүкли хаял жолбарыстың ямаса оғада қуўатлы баскада хайўанлардың жүрегине жерик болып оны жесе батыр болатуғын ул бала туўылады деп түсинилгенлиги хаккында мағлыўматлар келтирилген. Және де усындай дереклер тийкарында келип жеткен аңызлардың тағы бир түри адам жыланның тилин жутып алса ол теңи тайы жоқ тәўип болады деп түсинилген.

Халық педагогикасында жасларға медициналық тәлим-тәрбия берийде жылан хаккында көплеген мағлыўматлар келтирилген. Халық медицинасы емшилигинде жыланның ең зәхәрли хайўан болуўына қарамастан басы, тили, териси кеселликлерди емлеўде айрықша орынды тутады. Халқымыз хәр қашанда зәхәрли зат белгили бир муғдардағы араласпасы инсан саламатлылығында тийкаргы орын тутатуғынын таллаў жасай алмасада түсине алған. Бул изленислер тийкарында ҳәзирги заман медицинасында жылан зәхәри тийкаргы медициналық препарат есапланатуғынлығын яғный оғада баҳалы екенлигин жасларға үйретип өтиўимиз керек [3].

Жылан зәхәриниң химиялық курамы тийкарынан белок хәм ферментлер курамынан турады. Усы химиялық курам тийкарында жыланның зәхәри булшық ет, сүйек системасы, жүрек қан тамыр системасы кеселликлеринде хәм организмдеги лейкоцитлердин ис ҳәрекетинде жаксылаўда ем сыпатында ҳәзирги заман медицинасында пайдаланылады.

Бул дереклерди әйемги халқымыз билмеседе жыланның кебин, басын сыйқыр хәм тилсимли емшилик усылында пайдалана алған. Яғный, бул дереклердеги мағлыўматларға тийкарлансақ ерте заманлардан халқымыз жыланды дана санаған, жыланды әўлийе санап инсанларды жин-шайтанлардан қорғайды деп түсинип ески халық медицинасының емшилигинде пайдаланып келген. Тәбият емшилигине сүйенген халқымыз усылардың ишинде әсиресе жыланның кептирилген бас сүйегине айрықша кеўил аўдарған. Ол аппақ жылтыр көлеми шағым мойынға илип жүрийге қолайлы. Тәбият затларындағы емшилик қәсийетлерге исеним менен қараған халқымыз тәбияттағы хәр түрли көринислер менен келешекте болжай алған. Бундай кубылыстардың бири ретинде қойдың жаўырын сүйегин мысал етип алсақ болады. Толық кеўип кеткен қойдың жаўырын сүйегин қуяшқа қарата тутып қараса хәр түрли сызықлар көринеди усы сызықлар менен келешекте болжай алған, себеби жақты қуяшқа тутқан халда одан қандайда бир белгилердин сырын тапқандай болған. Усы көринислерден хәр түрли затлардың белгисин аңлап келешекте жүзеге асырған [2].

Сонлықтанда халық арасында жаўырын сүйекти қәсийетли қараматлы деп жаманлық ислерден қорғануў ушын пайдаланған.

Халық педагогикасынан келип жеткен мағлыўматларға қарағанымызда халқымыз арасында кириптикенгеде айрықша кеўил бөлген. Кириптикеннің тикенек териси, бүрkitтиң туяғы, үкинің туяғы менен қабырғасы, ит-қустың тислери, қылыш пенен қанжар мине усы затлардың барлығын халқымыз жин-шайтанлардан, зиянлы тилсим күшлерден, пәлекетлерден сақлайды деп есаплаган. Халқымыздың ески түсиниги бойынша әўлийелер менен арўақлар адамды жин шайтанның, албаслылардың, жез тырнақлардың жаманлығынан сақлайды, қорғаўшы болады, - деп есаплаган. Халқымыз арасында бундай түсиниклер ҳәзирги ўақытларда да айрым жағдайларда гезлеседи.

Жасларға медициналық тәлим тәрбия берийде халықтың аўрыўды емлеў тәсирлери бойынша бизге жеткен, аўыз еки жазып алынған түсиниклерди қарастырағанымызда, емнің айрым түрлери ақылға сыймайтуғын бос қыял ҳәрекет сыяқлы көринеди. Бирақ, соның өзінде емлеў ҳәрекетти хәр қаншанда булжытпай, ески дереклердеги ҳалатта орынланады. Себеби, сол ис ҳәрекетти усы күнге шекемгилер менен салыстырғанда түсиниксиз, орынсыз көрингени менен оның өз гезегинде мәниси бар. Бирақ, оның мәниси халықтың есинен шығып емлеўдин тек ис ҳәрекетти ғана сақланған. Сонлықтан, халық тәўиплери биреўди емлегенде өзиниң аўрыўы туўралы билгенине сәйкес бағдарлап жүргизеди, басқаның тәўиплик ис ҳәрекетин баклайды соны есинде сақлайды.

Халық педагогикасында әйемнен баслап өз саламатлылығын қорғап жасаўға үйретиў айрықша орын ийелеген. Халқымыз тәбиятқа жақын жасағанлылықтан тәбият затлары жәрдемінде оларды емлеўдин хәр түрли усыл дереклерин ойлап тапқан. Адамзат емлеў сырларын өз тәжирийбелерине сүйенген халда хәм хәр түрли тәбияттағы курамалы затлар менен кубылыстарды тилсимли ем сыпатында пайдаланып инсанның емленип тәўир болуўын излестирген.

Халық педагогикасы дереклерине сүйенсең әйемги заманлардан-ақ, халық емшилиги философиялық хәм психологиялық дереклер менен байланыслығы нәзерге түседи. Халық педагогикасында жасларға хәр тәреплеме тәрбия берийди әмелге асыра отырып, олардың кеселликлерге шатылғанда булардан кутылыў жолларын билип жасаўында дыққат қаратқан. Халық өз жасларының саў-саламат өсиўине түрли изленислер жүргизген. Ҳәзирги раўажланған медицина илиминиң тийкары, усы халық педагогикасындағы жасларды емлеў тәжирийбелеринен келип шыққан.

Әдебиятлар

1. Алдашев А., Әлимханов Ж. Қазақтың халық медицинасының купиясы. -Алматы: «Қазақстан», 1992.
2. Шулембаев К.Ш. Народная медицина и ислам. -Алматы: «Қазақстан», 1998.
3. Курмуков А.Г., Белоплинов И.В. Дикорастущие лекарственные растения Узбекистана. -Ташкент: "EXTREMUM PRESS", 2012.
4. Холматов Х.Х., Қосимов А.И. Русча-латинча-ўзбекча доривор ўсимликлар луғати. -Т.: Ибн Сино, 1992.

РЕЗЮМЕ

Мақолада халқнинг ёшларини эмлаш тажрибалари, айниқса, табиатдаги даво хусусиятига эга нарсалар билан даволаш масалалари сўз қилинган.

РЕЗЮМЕ

В статье рассказывается о практике экспериментов у народов которые лечатся в основном естественными веществами, обладающими целебными свойствами в медицине.

SUMMARY

The article is devoted to the issues problems of treatment experience of the who are treated mainly people, with the natural things that have medical properties.